

**CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА**

Preporuke i inicijative za unapređenje rada institucija vlasti u BiH, na svim nivoima

(Integralni tekst press konferencije održane 15 XI 18)

UVOD

Višegodišnji monitoring institucija zakonodavne i izvršne vlasti u BiH (tačnije vlada i skupština na kantonalnom, entitetskom i državnom nivou), ukazao je na brojne propuste u radu vlasti, koji su zabrinjavajući. I koji ovu zemlju udaljavaju i od mogućnosti značajnog ekonomskog napretka i od normi modernog, civilizovanog demokratskog društva. A ogroman broj njenih građana uskraćuju kako za mogućnost dolaska do egzistencijalnog minimuma, tako i za elementarna ljudska prava.

Centri civilnih inicijativa su nalaze svog višegodišnjeg rada sublimirali u nekoliko preporuka koje su date u nastavku.

PREPORUKE

Kako je 06.11.2018. CIK proglasio zvanične rezultate posljednjih opštih izbora, čekajući na konstituisanje vlasti, na osnovu ovih izbornih rezultata, korisno je podsjetiti se iskustva iz prethodnog postizbornog ciklusa, koji ukazuju na ključne probleme i na moguća rješenja, na putu veće efikasnosti u procesu konstituisanja vlasti i njenog dovođenja u stanje da svoju ustavom definisanu ulogu, u službi građana, može efikasno obavljati. Pa, u tom kontekstu,...

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU POLITIČKE STRANKE I IZABRANE POSLANIKE DA POŠTUJU ROKOVE ZA KONSTITUISANJE SKUPŠTINA. I DA PRESTANU SA RELATIVIZIRANJEM TIH ROKOVA, KROZ INSTITUTUT VIŠEDNEVNIH KONSTITUTIVNIH SJEDNICA SA NEOGRANIČENIM TRAJANJEM I BROJEM NASTAVAKA.

Nakon posljednjih provedenih opštih izbora u BiH, naime, proces konstituisanja je trajao predugo i uz kršenje poslovnika, Zakona i ustava. Čak 10 od 16 institucija (računajući domove u parlamentu kao odvojene institucije) konstitutivnu sjednicu je započelo nakon krajnjeg roka koji propisuju ustavi i poslovnici. Pri tome, na svim nivoima vlasti politički akteri krajnje(!) rokove za izvršenje određenih obaveza, tretiraju kao rokove za početak(!) procesa izvršavanja tih obaveza. Tako da se, u principu, u predviđenom roku, ne održava konstitutivna sjednica, nego se ona tek započinje (i zna trajati po nekoliko mjeseci), a od obaveza koje podrazumijeva proces konstituisanja se najčešće, na tom početku, samo preuzmu poslanički mandati. (I upravo smo tome svjedočili i na prvoj zakazanoj konstitutivnoj sjednici u ovom postizbornom ciklusu – juče održanoj konstitutivnoj sjednici Skupštine TK). Izuzetak od ovog pravila su, u prethodnom postizbornom ciklusu bili predstavnički domovi Parlamenta FBiH i Parlamentarne skupštine BiH, te Vijeće naroda RS, koji su konstituisani odmah na prvom sazvanom zasjedanju.

Neodgovornost političara i posljedice te neodgovornosti možda su najvidljivije na izboru delegata za Dom naroda Parlamenta FBiH, u prošlom mandatu. Iako Izborni zakon, u članu 10.13 precizno propisuje da „Izbor delegata u Dom naroda Parlamenta FBiH vrši se odmah po sazivanju kantonalne skupštine nakon izbora za kantonalne skupštine, a najkasnije mjesec dana nakon objave izbora“, **niti jedna** kantonalna skupština nije ovu zakonsku obavezu ni pokušala izvršiti na svom prvom zasjedanju, a svega 2, od 10, su je obavile u krajnjem roku predviđenim zakonom.

Posljedica ovakvog ponašanja je kašnjenje u konstituisanju Doma naroda Parlamenta FBiH, a posljedica kašnjenja negovog konstituisanja je, s jedne strane, kašnjenje u konstituisanju Doma naroda državnog parlamenta, a s druge strane, kašnjenje u konstituisanju izvršne vlasti.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU NA UBRZANO FORMIRANJE IZVRŠNE VLASTI, U SKLADU SA REZULTATIMA IZBORA, NA SVIM NIVOIMA. I NA FORMIRANJE PROGRAMSKIH A NE “MATEMATIČKIH” KOALICIJA.

CCI je u nekoliko navrata, u prethodnim postizbornim ciklusima, upozorio da se akteri na našoj političkoj sceni ponašaju kao da ih rezultati izbora iznenade ili kao da u njih ne vjeruju dok ne preuzmu poslaničke mandate, pa tek tad počnu razmišljati i o koalicijama i o vlastitim kadrovskim potencijalima i o ciljevima i obavezama, odnosno, poslu koji treba uraditi.

Razvoj događaja nakon posljednjih izbora ukazuje na pozitivnu promjenu, u smislu daleko brže reakcije dijela političkih subjekata na izborne rezultate (uz nastavak inertnosti onih koji su bili na vlasti u Federaciji u prethodnom mandatu), no ostaje da se vidi kako će se to odraziti na brzinu konstituisanja vlasti.

Komoditet koju ovdašnje političke stranke sebi obezbjeđuju i njihovo ignorisanje interesa građana i fokusiranost na vlastite, uskostranačke, a često i samo privatne interese, u prethodnim je postizbornim ciklusima dovodilo do predugog trajanja procesa imenovanja novih vlada, čak i tamo gdje za to nisu postojali apsolutno nikakvi opravdani razlozi.

Možda je najeklatantniji primjer Zapadnohercegovačkog kantona, u kome je, nakon izbora 2014., jedna stranka imala apsolutnu većinu u Skupštini i formirala jedinu jednostranačku i jednonacionalnu vladu u BiH, u kojoj je bilo skoro pola članova vlade iz prethodnog mandata, uključujući i premijera, a na njeno imenovanje se ipak čekalo do februara 2015., - 4 mjeseca od izbora ili dva mjeseca od kako je prethodni premijer imenovan i za novog mandatar. Jedino je Vlada RS, u tom postizbornom ciklusu, imenovana do kraja godine u kojoj su održani izbori. S druge strane, HNK je Vladu dobio skoro godinu dana nakon izbora.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA NAGLAŠAVAJU NEPRIHVATLJIVOST BILO KOJEG OBLIKA KORUPCIJE, UKLJUČUJUĆI I POLITIČKU KORUPCIJU I „TRGOVANJE MANDATIMA“. SMATRAJUĆI TO PREVAROM GLASAČA, ZLOUPOTREBOM DEMOKRATIJE I POTENCIJALNIM KRIVIČNIM DJELOM, NA KOJE BI MORALI DA REAGUJU I TUŽILAŠTVA I SUDOVI.

Pripadnost poslaničkog mandata njegovom nosiocu, individui, a ne stranci, demokratska je i civilizacijska tekovina, kojom se nastoji ograničiti moć stranačkih oligarhija na društvo i procese u njemu. Ali, u zemljama u kojima ne funkcionišu institucije sistema i u kojima je politički život često u potpunosti lišen moralnih vrijednosti, pa time i osjećaja za moralnu odgovornost, ova demokratska vrijednost se pretvara u svoju suprotnost.

Slučaj koji je, na izvjestan način, obilježio prethodni mandat je sporan način na koji je formirana vladajuća većina u Republici Srpskoj, a koji, nažalost nikad nije dobio svoj pravosudni epilog. Nego je jedina žrtva policijske istrage (i torture) bio medij koji je objavio snimak u kome se govori o političkoj korupciji, snimak čiju su autentičnost potvrdili i strani eksperti.

Inače, napuštanje stranaka na čijim izbornim listama se došlo do pozicije poslanika je u prethodnom mandatu doživjelo skoro pa dramatične razmjere. Samo u skupštini SBK nijedan poslanik nije promijenio stranku. S druge strane, svaki peti poslanik Skupštine ZDK je napustio „svoju“ stranku, svaki četvrti u Posavskom, svaki treći u Kantonu Sarajevo i skoro svaki drugi u Tuzlanskom kantonu. Promjene „stranačkih dresova“ u prethodnom

mandatu uticali su na izbor jedne vlade (u RS-u), na obaranje druge (u TK) i na gubljenje skupštinske većine treće (Vijeća ministara). A aktuelni raspad opozicionog bloka u RS samo je nastavak ovog negativnog trenda.

Dakle radi se o pojavi koja je polako (ili ne baš polako) napustila poziciju izuzetka i u nekim sredinama se pretvorila skoro u pravilo. I čije posljedice su ozbiljne. I zahtijevaju društveni dijalog, koji bi se bavio sprečavanjem negativnih aspekata ove pojave. Napomenimo da podaci govore da su slučajevi napuštanja vladajućih stranaka vrlo rijetki. Što samo po sebi izaziva rezervu.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU NA BESPOGOVORNO POŠTOVANJE PRAVNE DRŽAVE. I NA UVOĐENJE POSEBNIH SANKCIJA ZA SLUČAJEVE KADA ZAKONE I USTAV KRŠE POLITIČARI NA VLASTI.

Mi, u Bosni i Hercegovini, na praktično svakom njenom dijelu, imamo vlast koja kontinuirano krši zakone i podzakonske akte, te Ustav države. I ne poštuje i ne sprovodi odluke sudova. Dakle vlast koja ruši temelje pravne države.

Političke stranke i njihovi čelnici se postavljaju iznad zakona i sudova i ignorišu ih, vraćajući čitavo društvo u predpolitičko stanje vladavine jačeg i nasilja nad slabijim.

Primjera je bezbroj – od protuzakonito imenovanog načelnika policije HNK (i njegovog zadržavanja na toj funkciji i nakon što je sud o tome donio pravosnažnu presudu), pa preko „referendumskog“ ignorisanja presuda Ustavnog suda u RS, do gomile(!) presuda Ustavnog suda koje čekaju na implementaciju od strane Vlade i Parlamenta FBiH i nekih kantona.

Poseban problem u tom kontekstu je tretiranje zakona, ustava i sudskih presuda kao svojevrsnog „svedskog stola“, sa koga svako uzima samo ono što mu trenutno odgovara, a ignoriše ono što mu ne odgovara.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POSEBNO APOSTROFIRAJU OBAVEZU VLASTI DA POŠTUJU VLASTITE I MEĐUNARODNE NORME ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA. DA PROVEDU PRESUDE SUDA U STRAZBURU, DA PRESTANU KRŠITI ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA I DOKINU SEGREGACIJU U OBRAZOVANJU.

BiH je, podsjetimo jedina država u Evropi koja je osuđena za sistematsko, ustavno, ugrožavanje ljudskih prava svojih građana. Na implementaciju presuda Suda za ljudska prava u Strazburu čeka se godinama i procesi se umjesto u pravcu implementacije evropskih standarda ljudskih prava, posljednjih godina, čak kreću u suprotnom pravcu.

Osim toga, vlasti u BiH masovno krše vlastiti Zakon o ravnopravnosti polova. Niti jedna dosad imenovana vlada u zemlji nije imala Zakonom propisani procenat žena u svom sastavu. A neke – poput vlada HNK i ZDK u prethodnom mandatu – čak nisu imale ni jednu ženu u svom sastavu. Što Zakon jasno definiše kao diskriminaciju, čije otklanjanje zahtjeva.

A pomenimo da se u pojedinim dijelovima naše zemlje još uvijek provodi segregacija djece na nacionalnoj osnovi, što je anticivilizacijski i duboko nehumani projekat, na čiju neprihvatljivost nam svako malo ukazuju iz Evropske unije.

U kršenja Ustavom garantovanih prava (prava na ravnopravnost) možemo ubrojati i slučajeve neizvršavanja Ustavne obaveze izbora članova rukovodstva skupštine iz konstitutivnih naroda koji su na području koje pokriva određena skupština, manjinski.

U prethodnom mandatu:

- u Narodnoj skupštini Republike Srpske, umjesto na konstitutivnoj, potpredsjednici skupštine iz bošnjačkog naroda (i opozicije) su imenovani na 3. posebnoj sjednici, 18.12.2014. a potpredsjednica iz hrvatskog naroda tek na 14. posebnoj sjednici 21.12.2015. (13 mjeseci nakon konstitutivne sjednice NS)
- u Domu naroda Parlamenta FBiH potpredsjednik iz srpskog naroda je izabran tek na nastavku 12. redovne sjednice 23.06.2016. (17 mjeseci od početka konstitutivne sjednice ovog doma)
- u Zapadnohercegovačkom kantonu, ni do kraja mandata, zbog opstrukcija vladajuće stranke u ovom kantonu, nije izabran potpredsjednik Skupštine iz srpskog naroda.

Članstvo u rukovodstvima skupština nije odlučujući pokazatelj ravnopravnosti naroda na određenom području, ali je svakako značajan simbolički čin, u ovom kontekstu.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU VLASTI NA SVIM NIVOIMA DA U NOVI MANDAT KRENU SA NOVIM RADNIM NAVIKAMA. I DA RADE VIŠE I BOLJE. KONCENTRISANI, PRITOM, NA INTERESE GRAĐANA I NA POTREBU POBOLJŠANJA KVALITETA NJIHOVOG ŽIVOTA.

Intenzitet rada većine institucija vlasti u BiH je na izuzetno niskom nivou. Primjera radi, sve sjednice zajedno, u prethodnom četverogodišnjem mandatu, Skupštine ZHK, trajale su svega 43 sata, odnosno vremenski ekvivalent 5 i po osmosatnih radnih dana. A i rezultati su, uglavnom, u skladu s nedovoljnim intenzitetom rada. Recimo VM BiH imalo je najlošije rezultate u realizaciji zakona u zadnja 4 mandata, 4 puta lošije nego u mandatu 2002.-2006. A pad u realizaciji zakona imale su i vlade oba entiteta.

A da se s malo više rada i malo više kompromisa (i malo više finansijskih pritisaka izvana, doduše) mogu postići i mnogo bolji rezultati, pokazuje nagli rast broja utvrđenih strategija na državnom nivou, u proteklom mandatu. Od kojih većina konačno otvara godinama blokiranu mogućnost pristupa evropskim predpristupnim fondovima.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU SVE, PRIJE SVEGA POLITIČKE AKTERE U ZEMLJI, NA BORBU PROTIV GOVORA MRŽNJE. NA ZAŠTITU NEZAVISNIH INSTITUCIJA I MEDIJA. I NA STVARANJE OZRAČJA ISTINSKE DEMOKRATIJE I SLOBODE.

Zaštita nezavisnih institucija (Ureda za reviziju, tužilaštava, sudova,...), te medija, od političkih pritisaka treba da bude imperativ. I situacije kao ona iz 2017. u RS, kada su umjesto lose ocjenjenih ministara, ostavku, pod snažnim političkim pritiskom, morali podnijeti revizori, su neprihvatljive.

Pravila u demokratskom društvu su postavljena tako da vlast od svojih građana ne može ni zahtjevati ni očekivati da joj vjeruju – rad vlasti se u demokratskim društvima kontroliše! Od strane građana, nezavisnih institucija, medija, nvo, opozicije. I vlast je obavezna da radi transparentno i da omogući kontrolu svog rada. I razgovor o svim društveno relevantnim temama. Sve ostalo nema veze sa demokratijom.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA POZIVAJU POLITIČKE SUBJEKTE U ZEMLJI NA DIJALOG I KONSENZUS OKO NOVOG PAKETA REFORMI, ZA NOVI MANDAT.

Ostavimo po strani činjenicu da priliku koju su nam dali naši evropski prijatelji, sa reformskom agendom, nismo baš najbolje iskoristili i da su naše vlasti pod reformskim, nerijetko provlačile i krajnje antireformske mjere, koje su npr. umjesto depolitizacije trebale da učvrste kontrolu stranaka nad javnom upravom, obrazovanjem i generalno zapošljavanjem kao jednom od poluga ovdašnje vlasti, iz kojih one izvlače svoju moć. Dakle, na stranu sve to, ovoj zemlji su nužne reforme i bilo bi lijepo da one ovaj put budu proizvod unutrašnje svijesti i snage.

A „bijela kuga“ i masovni nezaustavljivi val odlazaka mladog i radnosposobnog stanovništva iz zemlje, koji pogađaju sve dijelove BiH i prijete svim njenim narodima, trebali bi da budu više nego dovoljan razlog da se prestane sa besmislenom politikom konfrontacija i dizanja tenzija i pokuša učiniti sve kako bi ova zemlja postala privlačna svojim građanima. I kako bi oni prestali bježati iz nje. I djecu rađati negdje drugo.

CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA JOŠ JEDNOM POZIVAJU DA SE POSTIGNE SAGLASNOST I PROVEDU PROMJENE IZBORNOG ZAKONA, KOJE BI REGULISALE MOGUĆNOST RASPISIVANJA VANREDNIH IZBORA I DRUGE MEHANIZME ZA OTKLANJANJE BLOKADA SISTEMA, KOJIM BI SE SPRIJEČILO DA GRAĐANI BUDU TAOCI USKOSTRANAČKIH INTERESA I OBRAČUNA POLITIČKIH STRANAKA I POJEDINACA U NJIMA.

Aktuelna situacija u kojoj građani mogu biti žrtve političkih sukoba i krize, bez mogućnosti da na legalan, demokratski način promjene to stanje, do sljedećih redovnih izbora, je neprihvatljiva.